

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. IV.. Vtrùm per actum conclusionis attingatur obiectum
præmissarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

dum se; ergo non est necessarium præire simplicem apprehensionem de idemitate obiecti conclusionis cum obiecto præmissarum, sed sufficit apprehensio ipsius obiecti conclusionis secundum se.

²¹ Dices, Contingit sæpè, ut duo homines assentiantur eisdem præmissis, & tamen unus assentiat conclusioni ex illis illatæ, alius verò non; cuius nulla potest reddi ratio, nisi quòd unus habuerit cognitionem reflexam de bonitate illationis, alter verò illa caruerit, ergo ad assensum conclusionis requiritur ea cognitio reflexa. Hoc argumentum non minùs premit aduersarios, quàm nos: rogo enim, cur post assensum præmissarum in uno non excitatur apprehensio de bonitate illationis, sic verò in altero? Non dices, quia in uno procellerit alia secunda apprehensio reflexa, in alio verò non: hoc, inquam, non dices; nam de illa secunda redibit argumentum, & sic dabitur processus in infinitum, ergo excitatur in vno illa apprehensio, & non in alio, etiam in tuâ sententiâ, præcisè, quia unus alio perfectiùs penetravit præmissas; habet enim fortè melius ingenium, ratione cuius faciliùs in eo noua excitatur cognitio. Dic ergo idem de ipso assensu con-

²² clusionis. Fateor, in aliquibus syllogismis ex imperfectis propter obscuram dispositionem præmissarum, aliquando vltra præmissas formales, esse necessariam cognitionem reflexam de bonitate illationis, cuius ea est à priori ratio; quia cum vis syllogistica fundetur in eo principio, *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt idem inter se*, ut rectè inferatur consequentia, debent in præmissis clarè apparere extrema conclusionis iuncta cum aliquo tertio. Quando ergo propter malam dispositionem præmissarum, non statim appareat intellectui ea idemitas extremorum cum aliquo medio, necessum est ad inferendam conclusionem, ut vel præmissæ illæ ponantur in clariori figurâ, vel deatur aliqua cognitio reflexa de bonitate dispositionis illarum præmissarum, seu de bonitate illationis: hoc autem nequaquam requiritur in syllogismis perfectis. Et hæc de primâ hac difficultate, de quâ videri potest Hurtadus Disputatione 7. de Animâ, Sect. 5. vbi hanc sententiam benè defendit.

Quoad secundam verò partem de præmissis formalibus, res est facilior: certum etenim est, non requiri cognitionem reflexam de continentia actus conclusionis in actibus præmissarum, quia per actum conclusionis non se reflectit quis supra ipsam conclusionem & præmissas, sed supra illarum obiectum; ergo ad eliciendam conclusionem nullatenus requiritur reflexa aliqua cognitio de ipsis actibus præmissarum & conclusionis. Ratio huius est, quia hi actus sunt signa formalia, quæ sine reflexâ cognitione sui ducunt in cognitionem sui significati seu obiecti.

SECTIO IV.

Utrum per actum conclusionis attingatur obiectum præmissarum.

²³ INQUIRIMVS, VTRUM per assensum conclusionis cognoscatur iterum obiectum præmissarum, ita, ut ergo, quod in conclusione ponitur, signi-

ficet ab intellectu cognosci per ipsum assensum conclusionis, rationem motuam assentiendi, idemque sit dicere, *ergo Petrus est homo*, ac dicere, *Petrus est homo, quia discit*, & *quia omne discitrens est homo*; an verò per actum conclusionis præcisè attingatur proprium obiectum, perinde ac si non fuisset aliquid aliud priùs cognitum, præmissæque solum determinent ad illum assensum extrinsecè.

SUBSECTIO PRIMA.

Quædam suppono.

PRIMò suppono contra nonnullos, actum conclusionis esse necessariò actum conclusionis, & non solum per denominationem extrinsecam, ex eo quòd oriatur hic & nunc à præmissis. Hoc probo manifestè: quia nisi conclusio intrinsecè differret ab assensibus præmissarum, multi essent syllogismi in quibus non posset dici, quis actus de facto esset conclusio, quis verò præmissæ: at hoc est euidenter absurdum, ergo conclusio differt intrinsecè à præmissis. Minor & consequentia sunt euidentes. Maiorem probo sic: pono enim syllogismos, in quibus ex eisdem tribus propositionibus potest conclusio esse vna ex præmissis, & præmissa potest poni pro conclusione, quod in omnibus syllogismis expositiis, & in aliquibus aliis reperitur, v. g. *Petrus est Rex, hic homo est Petrus, ergo hic homo est Rex*: potest enim concludere etiam ponendo conclusionem pro Maiori, & loco conclusionis Minorem vel Maiorem, hoc modo, *hic homo est Rex, hic homo est Petrus, ergo Petrus est Rex*; ecce pro conclusione Maiorem primi syllogismi: vel aliter, *Petrus est Rex, hic homo est Rex, ergo hic homo est Petrus*; ecce pro conclusione Minorem primi syllogismi, & suppono pro præsentî quæstione, terminum illum *Rex* etiam esse singularem, tunc enim omnes hi tres syllogismi benè concludunt. Sed de etiam alia exempla: *Omnis & solus homo est risibilis, omne animal rationale est risibile, ergo omne animal rationale est homo*. Inuerte sic: *Omnis & solus homo est risibilis, omne animal rationale est homo, ergo omne animal rationale est risibile*. ecce pro conclusione Minor primi syllogismi, & tamen benè concludit. Iam ergo hoc supposito, rogo hos Auctores, quando illæ tres propositiones sunt simul in meo intellectu, quæ est conclusio, & quæ præmissa? Dicent, illa quæ inferitur ex aliis. Contrâ, quia inferri ex aliis, nihil est in eâ propositione; non enim producit physicè conclusio à præmissis (ut tu ipse fateris) formaliter verò, seu illuminatiuè, cum omnes tres sint simul in intellectu. Ego rogo, cur magis conclusio illuminat ad Maiorem, quàm è contrario? Confirmo & virgeo: Ex naturâ suâ hæc propositiones per te sunt indifferentes, ut quæ est conclusio, sit Maior aut Minor, & è contrario: quid ergo de facto reale habet vna, per quod determinetur, ut sit conclusio magis quàm præmissa?

Dices Secundò, Quia præmissæ sunt priores tempore de facto quàm conclusio. Sed contrâ, quia prioritas temporis est per accidens ad rationem discursus (ut infra dicam) solumque attenditur instans in quo inferitur conclusio; in eo autem

tem omnes illae tres sunt simul, ergo non est una magis, quam altera, conclusio.

Dices Tertiò, In eodem instanti una est prius natura quam altera. Sed contrà, quia prioritas naturae consistit in independentia vel causalitate, istae autem ex se aequè sunt independentes vel dependentes; de facto autem nihil una prae alia habet, cur hic & nunc ab altera pendeat, ergo neque habet aliquid cur sit prior aut posterior natura.

26 Dices fortè rursus, Quia una inferitur ex alia. Contrà, haec est difficultas, quid hoc sit, vnam inferri ex alia, quandoquidem nulla est actio physica, aut entitas, vel modus, in quo ista illatio vnius ex alia consistat; & ego dicam, tam inferri hanc quam tu vocas Maiorem, quam eam quam dicis conclusionem.

Huic argumento non video quid hi recentiores possint respondere. Alij verò, qui dicunt, actum conclusionis pendere necessario à praemissis, iam eo ipso ponunt illum actum per suammet naturam esse conclusionem, & consequenter iam conveniunt in mea assertione. Vtrum autem hinc inferatur, per conclusionem debere cognosci obiectum praemissarum, iam dicam.

27 Secundò suppono, actum conclusionis non differre à praemissis præcisè in eo quod pendeat ab illis physicè. Hoc ostendo efficaciter, Primò, quia si illa veritas, scilicet *Petrus est homo*, est cognoscibilis per se per alium actum independentem à praemissis istis, imò & ab vllis alijs; cur etiam non erit cognoscibilis per hunc actum etiam independentem à praemissis omnibus? Dices, Quia haec conclusio pendeat ab his praemissis. Bene, hoc est quod formalissimè impugno: probo enim, nullam rationem esse, vnde id à te possit inferri. Quod confirmo & explico: Veritas illa obiectiva potest, quantum est ex se, cognosci sine praemissis (vt tu ipse fateris, & merito) ergo ex ea veritate non inferitur connexio & dependentia à praemissis, ex isto autem actu in particulari; etiam si, si velis ad specificam eius actus naturam id reuocare, non habes vnde id inferas, quia tu non habes fundamentum vllum ad dignoscendum, an ille actus, quo postea sine praemissis dicis, *Petrus est homo*, sit diuersa ex eiusdem speciei cum eo quo in conclusione dicis, ergo *Petrus est homo*. Imò si res, quae semel extitit, existere secundò naturaliter posset, non haberes fundamentum vllum, ad dicendum, non esse eundem numero. Vnde ergo inferas, illum quo dicis, ergo *Petrus est animal*, pendere à praemissis, alterum verò quo postea dicis, *Petrus est animal*, non pendere?

Dices Primò, Quia est conclusio. Contrà, quia si aliunde non probatur haec dependentia physica, dicam, vel nullam esse conclusionem propriè, vel dependentiam illam esse accidentalem: sicut hic ignis B de facto pendeat ab igne A, quia oritur de facto ab illo: at ex natura sua potuit è contrario ignis A produci ab igne B.

Respondebis Secundò, Cognitione, quae actu pendet ab alia, pendet etiam ex natura sua; sicut volitio, quae pendet à cognitione, semper pendet ab illa. Sed contrà Primò, quia in exemplo à te allato fortè est eadem difficultas, cur scilicet voluntas haec deambulandi propter sanitatem pendeat ab hac numero cognitione de conducentia ad sanitatem, & non poterim ego habere hanc

numero voluntatem, si id cognovissem per alium actum distinctum numero. Certè ego id nunquam potero mihi persuadere, nec credo vllum, qui benè rem perpendat. Secundò, licet in amore id sit verum, eò quod omnis deambulationis amor pendet à cognitione, ideoque possit inferri, ergo hic amor ab hac cognitione; in conclusione tamen non est eadem ratio: nam illa eadem veritas potest cognosci sine omni praemissa. vnde ergo habes fundamentum, ad dicendum, istum actum, quo hic & nunc cognoscitur, pendere necessario à praemissis?

Secundò principaliter probo intentum, scilicet, rationem conclusionis non consistere in ea dependentia: quia illud ergo, quod in actu conclusionis ponitur, aliquid denotet interius, & quidem aliquid quod cognoscatur & percipiatur; at dependentia illa physica non cognoscitur per ipsum actum conclusionis, ergo non consistit ratio conclusionis in illa. Consequentia est evidens, & Minor à nemine negabitur. Maiorem verò probo: quia, si quis reflectat se parum, & velit, in quacumque materia, argumentari etiam purè mentaliter sine vlla voce, manifestè experietur, se non posse conclusionem elicere, abstrahendo ab apprehensione illius ergo, & quasi solum addendo tertium actum absolutum ab omni illatione, hoc modo, *omne animal sentit, Petrus est animal, Petrus sentit*. Ego saltem de me fateor, sapè me in mente id tentasse, & non posse me efficere tali modo discursum. Debet ergo tunc aliquid aliud cognosci præter eam nudam veritatem, *Petrus sentit*, quod respondet voci ergo *Petrus sentit*, siue illud sit obiectum praemissarum, siue sit connexio obiectiva, quod per has voces explicari potest, sequitur inde *Petrus sentire*.

SVBSECTIO SECVNDA.

Per assensum conclusionis attingitur obiectum praemissarum.

CAPREOLVS, Ferrara, Soncinas, & alij relati à Rubio in praesenti quaest. 6. num. 54. quibus ipse & alij recentiores subscribunt, opinantur, per actum conclusionis cognosci obiectum praemissarum, ac proinde illud esse rationem formalem intrinsecam assensus conclusionis. Huic sententiae assentior libenter, quam probo Primò ex D. Thomà de Veritate quaest. 22. art. 4. ad 3. & 1. 2. quaest. 8. art. 3. in corp. vbi expressè fatetur, per actum conclusionis attingi etiam ipsa principia, quae prius fuerant cognita per praemissas.

Pro ea sic nonnulli à ratione argumentantur, 31 quia electio medij attingit intrinsecè finem, v. g. actus quo volo deambulationem propter sanitatem, amat intrinsecè sanitatem, quae est ratio formalis motiva illius actus; ergo & assensus conclusionis attingit intrinsecè obiecta praemissarum, quae sunt ratio formalis motiva ipsius. Et D. Thomas eam quaest. 8. 1. 2. hoc exemplo suam & nostram conclusionem persuadet. Ego huius argumenti Antecedens verissimè puto (vt ostendam Disputat. VII. de Animà, à num. 59.) verum consequentiam non arbitror adeò claram, vt negari non possit. si enim respondeatur, medium

ut medium formaliter non habere bonitatem nisi in ordine ad finem, quia utile formaliter non potest amari nisi in ordine ad id cui est utile (ut bene docuit D. Thomas eo loco) veritatem autem obiectuam conclusionis esse de se sufficienter cognoscibilem, licet non cognoscatur veritas præmissarum, saltem enim per alium actum potest sola cognosci. Si, inquam, hoc respondeatur, non facile potest impugnari: non ergo est bona consequentia ab electione ad conclusionem.

32 Probo igitur nostram sententiam ad hominem: quia multi ex adversariis censent, licet non sit necessarium per actum conclusionis attingi obiecta præmissarum, posse tamen attingi, & de facto sæpè attingi. Quorum ea est ratio, quia quando clarè intellectui proponitur ex parte obiecti una ratio connexa cum aliâ, potest intellectus cognoscere viam intrinsecè propter aliam; sed per præmissas proponitur intellectui clarè veritas conclusionis, ut connexa ex parte obiecti cum veritate præmissarum; ergo potest intellectus per assensum conclusionis cognoscere intrinsecè veritatem conclusionis propter connexionem cum veritate præmissarum. Hæc adversarij; ex quibus ego sic argumentor: Intellectus est potentia omnino necessaria in suis operationibus efficiens semper quantum potest; ergo si per actus præmissarum semper proponitur (ut tu faceris, & meritis) veritas conclusionis ut connexa cum veritate præmissarum, ita ut possit intellectus assentiri intrinsecè vni propter aliam, semper & necessariò ita assentitur. Cum enim (ut dixi) sit potentia necessaria, semper efficit, quantum potest, neque est in eius potestate, stantibus eisdem propositionibus evidentiis, iam assentiri, iam verò non; neque potest à voluntate impediri eiusmodi assensus, quia voluntas nequit impedire intellectum ne assentiat ei veritati quæ clarè & evidenter ipsi proponitur, ut ostendit fusiùs Sectione sequenti.

Confirmo & explico argumentum præcedens, independentè à liberalitate adversariorum. Quando ego dico, *omnis homo est animal*, *Petrus est homo*, ergo *Petrus est animal*, non solum per illas præmissas proponitur mihi connexio inter Petrum & animal, sed etiam huius ratio, quia scilicet *Petrus & animal* sunt idem cum vno tertio, scilicet cum homine: & hoc quidem manifestè proponitur, ergo intellectus tunc tenetur non solum assentiri Petrum esse animal, sed etiam rationi huius, scilicet, quia identificantur ea duo cum vno tertio. Patet evidenter consequentia, quia intellectus, sicut veritati alicui propositione evidenter necessariò assentitur, ita etiam necessariò assentitur rationi eius veritatis, si ea ratio evidenter proponatur ut necessariò proponitur.

34 Huic argumento respondent nonnulli, eo quidem probari intellectum, si non sit nimis distractus ad alia obiecta, teneri assentiri per conclusionem obiecto præmissarum; addunt tamen, quia difficilius est in conclusione cognoscere identitatem extremorum simul, & rationem illius, quam solam eam identitatem posse contingere, ut intellectus ex attentione ad alia obiecta, habeat quidem sufficientem virtutem ad assentiendum per conclusionem identitati extremorum secundum se, non autem possit simul as-

sentiri rationi eius identitatis seu obiecto præmissarum. Hæc solutio facile reicitur, Primò, quia nos hic loquimur, quando aliunde non est impedimentum; sicut etiam dicimus, intellectum teneri assentiri conclusioni, stante assensu præmissarum: & tamen etiam tunc posset quis dicere, aliquando non habere intellectum vires, propter attentionem ad alia obiecta, ad efficiendum assensum conclusionis, & consequenter tunc non esse ad illum necessarium. Secundò displicet ea solutio, quia quando intellectus attendit ita sufficienter præmissis, ut valeat elicere assensum conclusionis, vel fortè non potest ad alia attendere, illisve occupari, vel certè tam exigua est differentia illarum duarum conclusionum, ut si habeat virtutem ad inferendum, ergo *Petrus est animal*, etiam habeat ad dicendum, quia hæc duo connectuntur cum vno tertio, præsertim cum id ei per præmissas clarè & evidenter proponatur.

Secundò respondent, argumentum non habere vim in præmissis probabilibus, quia tunc saltem voluntas potest frenare assensum. Sed in hac solutione non respondetur ad rem, quia ego meo argumento non contendo, intellectum teneri assentiri præmissis: sed posito assensu præmissarum, quando assentitur obiecto conclusionis, debere assentiri rationi formali motuæ, hoc est, connexioni cum vno tertio. Ad hoc autem, quid ad rem, præmissas esse probabiles vel evidentes? Fortè voluere dicere, quando illatio est probabilis. Sed neque hoc potest sustineri: tum quia in rectâ figurâ illatio semper est bona; tum quia, sicut tunc probabiliter assentitur quis identitati extremorum inter se, ita etiam debet probabiliter assentiri illis rationi, scilicet identitati probabili cum vno tertio, per præmissas propositiones, neque ad punctum præfens probabilitas vel evidentiæ præmissarum aut conclusionis quidquam conducit.

Secundò, hoc idem ostendi olim; quia actus, quo credo fuisse Abrahamum, quia Deus id revelavit, & quia Deus est verax, est intrinsecè actus Fidei diuinæ, vel saltè est assensus supernaturalis, quod vix ab illo negatur. Vnde rursus intuli, non posse illi subesse falsum. Ergo hic actus attingit intrinsecè obiecta præmissarum, scilicet veracitatem & revelationem Dei. Patet evidenter consequentia: quia si eam non attingeret intrinsecè, non niteretur intrinsecè veracitati & revelationi Dei, magis quam actus, quo quis propter dictum humanum eandem Abrahami existentiam crederet; ergo intrinsecè non magis esset actus Fidei diuinæ, supernaturalis, & infallibilis, quam ille, quo propter motuum humanum eidem veritati assentiret, quod apertè falsum est. Respondent huic aliqui recēiores, eo ipso quo intellectus per duas præmissas supernaturales sit dispositus ad inferendam conclusionem, ei deberi elevationem ad inferendam supernaturalem conclusionem. Sed contrâ, quia id omnino gratis ab his docetur: rectè enim potest res aliqua naturalis pendere ab aliâ supernaturali. Non enim continuò, si pendeat aliquid à re supernaturali, est etiam intrinsecè & in se supernaturale: memoria enim, quam diabolus habet de gratiâ amisâ, & dolor de eâ amissione, pendet ab ipsâ gratiæ existentia, quæ est supernaturalis, & tamen non propterea

ea memoria & dolor sunt supernaturales: imò peccata possunt per se pendere à re supernaturali, vt v.g. superbia Angeli ex donis acceptis. male ergo ex eo, quòd actus conclusionis pendeat à pramissis supernaturalibus, inferi eius supernaturalitatem, si aliunde dicas per eam conclusionem non attingi intrinsecè obiecta pramissarum. ³⁸ Contrà Secundo, & fortius: quia tuiple fateris, assensum conclusionis non pendere ab eis pramissis, à quibus hic & nunc oritur, sed posse esse sine illis; ergo iste idem assensus potuit haberi sine eis pramissis supernaturalibus, v.g. quia multi Historici fide digni eandem Abrahami existentiam testantur: tunc autem ille assensus nullo modo est supernaturalis; ergo neque nunc, quando casualiter oritur à pramissis supernaturalibus, erit ab eis per se pendens, aut supernaturalis.

Diceret fortè aliquis, & difficilius, etiam si per actum conclusionis attingatur obiectum pramissarum, manere eandem difficultatem: ego enim suppono aliunde, per actum naturalem posse etiam attingi obiectum supernaturale; ergo etiam si ille actus conclusionis attingeret (vt iam contendo) obiecta pramissarum, adhuc posset esse actus naturalis: vnde ergo inferitur, hic & nunc eum esse supernaturalem? Vel certè, vnde cumque id inferatur, non penderet ex eo, quòd attingat obiecta pramissarum. Malum ergo est argumentum à me supra tactum. Adhuc tamen respon- ³⁹ deo, disparitatem esse manifestam: nam licet non sufficiat, vt aliquis noster assensus fidei sit supernaturalis, per eum attingi obiectum supernaturale (vt obiectio contendit & conuincit) hoc tamen vt minimum requiritur; non enim de facto nos habemus vniquam assensum supernaturalem fidei propter motiua naturalia. vnde infero, actum intellectus, qui non attingit motiua supernaturale, non esse supernaturalem. Hinc rursus colligo, illum actum conclusionis, quo cognosco Abrahamum fuisse, in sententiâ aduersariorum non esse supernaturalem, quia nullum habet motiua supernaturale intrinsecum. At in meâ sententiâ, eo ipso quòd attingit obiecta pramissarum, quæ sunt motiua supernaturalia, iam ex hac parte est capax supernaturalitatis, etiam si hoc adhuc non sufficiat, sed debeat vterius proportionato modo illud obiectum attingere, quod etiam hic actus habet, eò quòd per eas pramissas hic & nunc proponitur obiectum illud supernaturale sufficienter, & debito modo, vt attingatur per actum conclusionis supernaturalem, quod non potest dici in sententiâ contrariâ. Licet enim propositio per pramissas sit supernaturalis, quia tamen obiectum est purè naturale, non potest terminare actum supernaturalem.

⁴⁰ Adhuc tamen huic solutioni non acquiesco, vrgeoque, eo ipso quòd per actum supernaturalem vel fidei, vel prudentiæ infusæ, sufficienter proponatur voluntati honestas ipsa naturalis, quæ in largitione eleemosynæ reperitur, potest voluntas per actum supernaturalem virtutis infusæ eam eleemosynam amare, etiam si nihil supernaturale ex parte obiecti attingat: ergo similiter, si per pramissas supernaturales proponatur sufficienter obiectum conclusionis, poterit intellectus per conclusionem supernaturalem illi obiecto assentiri, etiam si sit obiectum purè naturale;

ergo adhuc poterit ille assensus conclusionis esse supernaturalis, etiam si non attingat obiecta pramissarum.

Propter hanc replicam, re melius consideratâ, arbitror, argumentum supra à me factum num. 36. non esse omnino efficax, probabile tamen valdè. Nam quidquid sit de doctrinâ in hac obiectione datâ, certum est, multò facilius percipi, illum assensum conclusionis esse supernaturalem, quando attingit intrinsecè ipsammet reuelationem diuinam, sicut eam attingunt pramissæ, quàm quando solum attingit obiectum purè naturale, & nullo modo aliquid supernaturale. Si enim supponimus, pramissas esse supernaturales, connaturale est, vt conclusio habens idem obiectum, sit etiam supernaturalis: at si habeat præcisè aliud obiectum purè naturale, licet illatum ex priori, nulla videtur solida posse assignari ratio pro illius supernaturalitate, etiam si absolute non repugnet aliquis actus eam solam veritatem attingens, & tamen, supernaturalis, vt contendit obiectio.

SUBSECTIO TERTIA.

Altera probatio.

PROBATVR ergo Tertiò nostra sententiâ ex ⁴¹ his quæ Sublectione 1. supposui, scilicet, conclusionem esse intrinsecè conclusionem, & aliquid specialiter cognoscere quod per *ta ergo* denotetur: hoc autè nihil aliud potest esse, quàm obiecta ipsa pramissarum, vt per se patet. Confirmatur, Si conclusio nō respicit intrinsecè obiecta pramissarum; ergo intrinsecè attingit suum obiectum præcisè in se & formaliter, estque assensus omnino similis assensui primorum principiorum, illa enim physica dependentia à pramissis, quam aliqui ponunt, si non cognoscitur per assensum conclusionis, non impedit immediatum assensum suo obiecto, & propter se magis, quàm si non penderet, præterquam quòd ostendi supra, eam dependentiam nullam esse. Sed respondebis fortè Primò, illud *ergo*, quod cognoscitur per assensum conclusionis, esse idem ac si diceret, *hinc inferitur Petrum esse animal*; hoc autem non esse cognoscere rursus obiecta pramissarum. Sed contrà, quia eo ipso quòd dicit, *hinc sequitur*, illud *hinc* idem est ac, *ex hac connexion cum vno tertio inferitur, ea esse idem inter se*: hoc autem est formalissimè cognoscere per assensum conclusionis eam connexionem cum tertio, quæ cognita erat per pramissas, vt ego contendo nec amplius à te peto.

Dices Secundo, etiam in nostrâ sententiâ assensum conclusionis non esse essentialiter conclusionem: quia licet attingat obiecta pramissarum intrinsecè, id tamen non sufficit, vt sit intrinsecè conclusio; ad hoc enim requiruntur duæ pramissæ formales, à quibus procedat. Vnde, si maneret ille actus conclusionis sine pramissis, non esset conclusio formalis; ergo etiam noster nemur argumento respondere. Respondeo, in meâ sententiâ assensum conclusionis necessariò esse conclusionem; dicit enim, *hinc sequitur, Petrum esse animal*: hoc autem essentialiter est aliquid inferre, seu concludere; vnde fit, vt nullo modo esse possit, nisi præcesserint pramissæ, propter

per quas dicat, *hinc inferitur*. Quod si per possibile vel impossibile sine illis poneretur, adhuc esset conclusio, quia tunc etiam concluderet, & inferret: nam etiam tunc diceret, *hinc inferitur*, & forte ob eam rationem repugnat illum manere sine præmissis.

43 Ultimo tandem meam sententiam probo, quia intellectus dum discurret, nititur illi principio, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se*. in hoc enim consistit tota vis syllogistica, ut alibi ostendi; ergo quando assentitur conclusioni, debet illud principium aliquo modo cognoscere, alias non nitetur: quo modo enim nititur ei quod ignorat, seu de quo non cogitat? Debet ergo assentiri identitati extremorum conclusionis, eo quod sunt idem vni tertio.

Dices Primò, Hoc argumentum nimium probari, scilicet, etiam rusticum facientem ordinarios syllogismos, actu cognoscere illud principium, *Quæ sunt idem vni tertio, &c.* quod aperte repugnat manifestæ experientiæ: nam & in nobis sæpè syllogismos sine eâ cognitione experimur.

44 Respondeo, illud principium posse sumi vel universaliter loquendo; ut sic autem, fateor non esse necessarium actu cognosci in omni syllogismo, & hoc probat aperte obiectio facta: vel posset etiam magis stricte & in particulari sumi, v. g. hæc extrema hic & nunc sunt eadem cum homine, & idem sunt idem inter se; & hoc dico necessarium in omni syllogismo cognosci debere. Si enim ea est ratio assentiendi, debet ea proponi intellectui: quomodo enim mouebitur à ratione, seu motui, quod nullo modo cognoscit? Neque potest adduci experientia, quâ oppositum suadeatur: dum enim dicit rusticus *ergo*, seu *hinc sequitur*, ibi cognoscit illud principium ad materiam determinatam, & particularem contractum, ut paulo ante dixi.

45 Dices Secundò, proposita per utramque præmissam identitate illorum extremorum cum vno medio, proponi identitatem eorum inter se, etiam reflexè non proponatur, idè inter se connecti, quia connectuntur cum vno tertio. Sed contra, quia ego non contendo, antequam per conclusionem intellectus assentiat, debere esse aliquod iudicium distinctum, quo ea connexio cognoscatur; sed per ipsum actum conclusionis, quo assentitur illi identitati extremorum, debere assentiri rationi formali motiue ad ipsum assensum, id est, quia sunt idem vni tertio: sicut quando ex bonitate cognita voluntas determinatur ad amandum obiectum, per actum voluntatis attingit ipsam rationem formalem bonitatis, & non solum amat bonum, sed quia bonum, quando directè mouetur ab obiecto, ergo etiam intellectus, quandoquidem directè mouetur ab eâ identitate cum vno tertio, non solum debet cognoscere ea quæ sunt idem inter se, sed etiam rationem ipsam quâ mouetur, scilicet quia sunt eadem isti tertio.

SYBSECTIO QUARTA.

Obiectiones nonnullæ solute.

46 PRIMA sit: Per assensum præmissarum excitatur perfectissimè apprehensio de identitate extremorum inter se, ergo potest illi assentiri

intellectus, etiam si non assentiat motui, scilicet quia identificantur vni tertio. Respondeo, tunc simul excitari apprehensionem de identitate eorum inter se, propter identitatem cum vno tertio, quæ est ratio motiua assentiendi, ut & multi ex aduersariis fatentur: unde necessariò subsequitur iudicium de toto illo obiecto; non enim est liberum intellectui, excitatâ euidenti specie de duobus obiectis; vni assentiri, alteri verò non.

Secunda obiectio: Si assensus conclusionis attingit obiecta præmissarum, ergo habitus generatus ab eâ conclusione, attingit obiecta præmissarum, ac numquam deinceps potero cognoscere obiectum conclusionis, nisi cognoscendo præmissas, quod euidenter est fallum. licet enim Deum v. g. primò non nisi per discursum ex creaturis cognoscere potuerim, non tamen propterea, quoties deinceps Dei recorder, formo iterum cum discursum quem primò habui; ergo assensus conclusionis non tangit obiectum præmissarum.

Obiectio difficilis: sed cui tenentur omnes 47 respondere, etiam aduersarij: sæpè enim contingit, ut vnicò actu duo obiecta cognouerimus, & tamen postea recordemur vnus tantum, non verò alterius. Quando enim dico, *Petrus & Paulus sunt mortui*, id dico vno actu copulatiuo, in omnium sententiâ, qui propterea falsus esset, si vel vnus non fuisset mortuus: sæpè autem contingit, ut postea recorder Petrum mortuum, nihil autem de Paulo mihi occurrat. Idem esset casu, quo vnicò actu dicerem, *Petrus potest sentire, quia est animal*, quod à nemine negabitur vno actu fieri posse, & tamen non idè si recorder illum posse sentire, teneor continuò recordari quia est animal; & sæpius contingit me facere aliquam rem externam propter finem certum determinatum, quo casu vnicò actu cognosco me hoc facere propter hunc finem, postea tamen recorder me fecisse illam rem: non est autem modus, ut recorder finis; quomodo ergo 48 habitus aut species relicta ex priori actu, qui vtrumque obiectum indiuisibiliter cognouit, postea non efficit similem actum cognoscentem vtrumque, sed solum vnâ partem eius obiecti? Vides ergo difficultatem esse communem, nec pendere à questione aut sententiâ meâ præsentî. Idè possem vltiorem solutionem ad disputationem de speciebus meritò referuare. Dico tamen nunc breuiter, speciem (quæ sola in meâ sententiâ est habitus intellectualis) etiam si repræsentet ex parte sui indiuisibiliter duo vel tria obiecta, posse tamen postea excitare seu elicere cognitionem de vno, non verò de omnibus alijs. Sic communiter Thomistæ, cum communiori ac probabili sententiâ, ponunt in Angelis species indiuisibiles ex parte sui, extendentes tamen se ad multa obiecta, quæ species, non quia excitentur in ordine ad vnum obiectum, excitantur in ordine ad omnia. Rationem huius à priori in nobis facillè reddo; quia species quæ excitatur ad efficiendum actum, requirit aliquam apprehensionem de suo obiecto, vel conditionem aliam physicam diuersam. Contingit autem, ut licet 49 vnica sit species v. g. de Petri & Ioannis morte, postea nominet mihi aliquis solum Petrum, & tunc recorder eum mortuum; quia verò Ioannes non

non est nominatus, non cogitem de illo quidquam, etiam si eadem sit de utroque species. Ita dico, unica fuit species, quâ cognoui Petrum esse animal, quia & erat homo, & omnis homo est animal: at quia postea dicit quis mihi, Petrum esse animal, & nihil dicit de præmissis, idè excitatur ea indiuisibilis species ad eliciendum hunc actum, *Petrus est animal*. non autem ad dicendum, *quia est homo, & omnis homo est animal*: quod si ab aliquo eam causalem audirem, certè tunc totum illud cognoscerem. Vnde addo, postea per secundum actum, quo solum dico, *Petrus est animal*, non intendi primam speciem, quæ ad obiectum præmissarum etiam extendebatur, sed produci aliam solum respicientem illam veritatem, *Petrus est animal*: & hinc rursus prouenire aliquando, ut hæc secunda species repetitione horum actuum intendatur, altera verò pereat: & hinc tandem oritur, ut postea possim recordari veritatis huius in conclusione illata, non autem possim, etiam si velim, recordari vnde id probauerim, quod in exemplis supra allatis in omnium sententiâ concedi debet. Et in habitibus voluntatis idem passim contingit, ut qui inceperit amare aliquod obiectum propter vnum determinatum motuum, postea tamen sit facilis ad amandum illud obiectum, etiam independentem ab illo motuo: imò & aliquando propter contrarium. Sic qui affluere furari, etiam si propter adulterium, adhuc, si castus sit, tentatur ad furandum.

Tertia obiectio: Si assensus conclusionis terminaretur ad obiecta præmissarum, non esset vnde dependeret à præmissis formalibus, quod falsum est. Sequela probatur, quia in tantum potest dependere à præmissis, in quantum ipsæ sunt manifestationes obiecti formalis: sed in nostrâ sententiâ ipsa conclusio est manifestatio obiecti formalis, quia ipsa dicit, connecti extrema cum vno tertio, ergo non eget præmissis formalibus.

51 Respondeo, intellectum paulatim à minoribus ad maiora procedere, & à magis notis ad minus nota: vnde incipit à præmissis seorsum, ut tandem possit obtinere conclusionem, quæ cognoscit totum quod per præmissas fuit cognitum, & aliquid amplius: sicut iudicium pendet ab apprehensione, & amor à cognitione, etiam si ferantur ad idem obiectum. Et in nostrâ sententiâ res est clarior: quia cum assensus conclusionis dicat, *ex hac identitate cum vno tertio*, seu *hinc sequitur* (quod idem esse supra ostendi) necessariò supponit præcognitam per præmissas eam identitatem cum tertio, quod & supra notauit.

Quartò obijciat quis: In conclusione non debere repeti præmissas, ut omnes videntur supponere: at si assensus conclusionis attingeret obiecta præmissarum, repeterentur præmissæ in conclusione; ergo conclusio non attingit ea obiecta. Confirmatur. Numquam quis experitur in se eam repetitionem: quia v. g. in hoc syllogismo, *omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal*, in illo consequenti, *ergo Petrus est animal*, præcisè videtur cognosci Petrum esse animal. neque potest quis experiri, se per eum actum cognouisse, Petrum esse animal, quia omnis homo est animal, & Petrus est homo.

52 Respondeo, in conclusione non repeti exte-

rius præmissas, quâ particula *ergo* proponitur loco repetitionis, in mente verò necessariò dari eam repetitionem, quæ est *ergo* mentale. Ad confirmationem respondeo, negando non esse eam experientiam de repetitione: idem enim est experiri, me assentiri conclusioni propter præmissas, ac experiri eam repetitionem. Imò Substitutione primâ ostendi, nos experientiâ noscere non posse inferre conclusionem, solum dicendo, *Petrus est animal*: sed necessariò debere cognosci à nobis illud *ergo*, quod idem est: at hinc sequitur, illum esse animal. quod inde rursus suadetur: quia si rogeris, cur assentiaris huic veritati, Petrus est animal; respondebis, quia est homo, & omnis homo est animal. Cognoueras ergo id per intellectum, etiam si exterius non habueris eam repetitionem. Imò addo, licet non daretur ea experientia, adhuc non sequi, non esse in intellectu eam repetitionem; quia de actibus intellectus difficilis est experientia: habemus enim ante quodlibet iudicium duas vel tres apprehensiones, aliam subiecti, aliam prædicati, aliam verò totius propositionis; & tamen rogatus quis, an in se experiat eas apprehensiones, fortasse negatiue respondebit. Ratio est, quia licet actus intellectus sint manifestationes obiectorum, ipsi tamen in se sunt valde difficiles cogniti, respectu nostri intellectus, qui in hac vitâ cognoscit dependere à phantasmatibus. Vnde non mirum, si, licet non daretur experientia de prædictâ repetitione, non propterea à nobis negaretur.

Quintò obijciat: Si, positis præmissis, intellectus eliciat assensum, quo præcisè attingat conclusionis obiectum, non autem præmissarum, actus ille erit conclusio; ergo non est de ratione conclusionis, assentiri obiecto præmissarum. Consequentia est bona. Antecedens probatur, quia ille actus fieret ex præexistenti cognitione; ergo esset conclusio.

Respondeo, in eo casu non posse ex præmissis elici actum, quo non assentiat obiecto præmissarum, quia per præmissas proponuntur intellectui extrema conclusionis vnita cum vno medio clarè & euidenter: vnde non potest intellectus illi non assentiri. Quod si Deus impediret tertium assensum, attingentem rursus obiecta præmissarum, & eius loco poneret alium, quo præcisè cognosceretur Petrus esse animal; non daretur tunc conclusio, quia eiusmodi actus non fieret ex præmissis: non enim assentiretur obiecto clarè proposito per illas, vnde tunc præmissæ se haberent omnino per accidens respectu illius actus, qui idè non esset conclusio.

Sextò obijciat: Ex falso sequi aliquando verum, ut in hoc syllogismo, *omnis lapis est animal, omnis homo est lapis, ergo omnis homo est animal*, præmissæ sunt falsæ, consequens autem verum, & per consequentiam bonam: sed si per assensum conclusionis attingerentur præmissæ, eo ipso quod aliqua ex præmissis esset falsa, esset falsa etiam conclusio; ergo per assensum conclusionis verum, deductum ex falsis præmissis, non attingitur obiectum præmissarum; idem ergo erit in aliis conclusionibus. Respondeo, numquam in mente sequi ex falso verum, propter rationem factam in obiectione. vnde commune proloquium, *ex falso sequitur verum*, non potest intelligi

ligi nisi in vocibus externis, seu in externâ argumentatione.

Ultimò obijciat: Electio non terminatur intrinsecè ad bonitatem finis, ergo nec conclusio ad obiectum præmissarum. Falsum. Antecedens, (de quo, dum de Voluntate agetur, dicemus) & consequentia mala: quia etsi voluntas posset præcisè amare bonitatem medij, quamvis tunc proponeretur bonitas finis; non tamen inde liceret inferre, etiam intellectui posse per conclusionem assentiri soli obiecto conclusionis, sicut obiecto præmissarum. Disparitas est clara: nam voluntas, utpote quæ est potentia libera, non amat necessariò omnia quæ ei proponuntur; intellectus verò, quia potentia necessaria, necessariò assentitur obiecto clarè proposito, & cum per præmissas (ut ostensum est, & tu fatearis) clarè proponantur intellectui extrema conclusionis unita cum medio, non potest non illis assentiri propter eam connexionem, licet posset voluntas amare medium, quin intrinsecè amaret finem per illum eundem actum. Alia obiectio de maiori certitudine præmissarum expediatur facile à nobis Disputatione sequenti, Sectione 3.

SECTIO V.

De causalitate præmissarum in conclusionem.

Dvo sub hoc titulo possunt inquiri: Primum est, utrum requiratur coexistentia utriusque præmissæ in instanti conclusionis. Circa quod sit

57 Conclusio affirmatiua, quæ est communis inter omnes, & probatur facile: quia præmissæ concurrunt ad conclusionem vel formaliter, illuminando intellectum, vel efficiendo ipsam conclusionem; sed neutrum potest præstari à præmissis, nisi actu existant, ergo. Probatur Minor, quia sicut lux præcedens modò non potest illuminare formaliter, neque calor præcedens modò calefacere, quia causa formalis & efficiens requirunt existentiam ad causandum; ita similiter nec præmissæ poterunt illuminare intellectum, ut efficiat conclusionem, aut illam simul efficere, nisi actu coexistent; quia præcessisse in instanti antecedenti, est denominatio omnino extrinseca, quæ nihil prorsus iuvat ad cognoscendum formaliter in hoc instanti magis, quam si actu non extitisset.

58 Aduerte tamen, non requiri necessariò duas præmissas realiter distinctas (ut supra notauimus) si intellectus per vnicum actum cognosceret obiectum utriusque præmissæ, ille actus esset sufficiens ad inferendam conclusionem. Ratio est etiam supra data, quia idèò requiruntur duæ præmissæ, non quia duæ formaliter, sed quia per illas ostenditur duplex connexio medij cum extremis; quòd si hæc duplex connexio per vnicum actum ostendatur, redundant duæ.

Secundo potest inquiri, an assensus præmissarum producant physicè assensum conclusionis, an solum concurrant illuminando intellectum, eumque dirigendo eo modo, quo de Logica dixi Disputat. III. num. 36. in ordine ad alias scien-

tias. In hac difficultate communior & vera sententia est, assensus præmissarum solum concurrere formaliter & illuminatiuè. Probatur ratione facta in simili de Logica loco citato, quia non sunt multiplicandi influxus sine necessitate; at, ut intellectus illuminetur per præmissas de connexionem extremorum cum medio, nullam habet necessitatè influxus actus physici præmissarum; non est ergo ponendus. Confirmatur à simili. Voluntas per solam propositionem obiecti absque concursu effectiuo cognitionis determinatur sufficienter ad amandum; ergo etiam intellectus per solam propositionem formalem connexionis extremorum cum medio sine concursu effectiuo illius propositionis, sufficienter determinabitur ad assensum conclusionis.

Dices, Præmissæ substituuntur loco speciei impressæ; sed hæc concurrunt efficienter ad cognitionem, ergo & præmissæ. Respondent nonnulli, negando consequentiam: cuius eam reddunt rationem, quòd species impressa non potest formaliter determinare intellectum ad cognitionem, sæpè enim etiam unita cum intellectu illum non determinat; ergo requiritur in specie impressa alia determinatio distincta à formali, hæc autem est efficiens; præmissæ verò sufficienter determinant in genere causæ formalis illuminando. quòd vel inde patet, quia (ut dicitur statim) nequeunt esse in intellectu simul, quin inferant conclusionem.

Verum hæc solutio non satisfacit; quia species impressa non requiritur (ut Disputatione IV. de Anima Sectione 2. fusè ostendam) ad determinandam indifferentiam intellectus; sed ad complendum illum in ratione potentis producere eam expressionem prædicatorum, quæ in cognitione continetur: ergo præter præmissas illuminantes, debet habere aliquod principium quod eam expressionem contineat, vel ipsa præmissæ debebunt concurrere efficienter. Confirmo: Vnde cumque id proueniat, certè intellectus se solo non est adequatè potens efficienter producere cognitionem (si enim hoc haberet, frustra concurreret cum illo species); ergo ad efficiendam conclusionem etiam indigebit concursu speciei, vel alterius suppletis eius vices. At per concursum formalem non suppletur virtus effectiua, ut per se patet; ergo vel debent etiam efficienter præmissæ concurrere, vel non suppleat defectum specierum. Idèò arbitror dicendum, debere etiam tunc concurrere actiuè speciem aliquam impressam conclusionis.

Sed hinc insurgit noua & grauis difficultas: Intellectus tunc non habet eam speciem de conclusione; suppono enim, eam veritatem nunquam antea ab ipso cognitam, sed tunc primò inferri ex eis præmissis; quomodo ergo poterit concurrere species quæ nondum est? Quòd si propterea dicas tunc produci ab ipsis præmissis speciem conclusionis, quæ species actiuè concurrat ad conclusionem; contra insurgam, quia frustra ponitur ea productio, & connaturalis tribuetur influxus ille actiuus ipsis præmissis. Si enim hæc continent speciem impressam, etiam continebunt virtutem actiuam ipsius speciei, & consequenter poterunt per se immediatè tam benè concurrere, quam ipsa species. Idèò aliter respondendo, probabilius esse, tunc concurrere spe-